

پهلوی اول و مسئلهٔ عشایر

(فارس، بختیاری، قشقایی، خمسه، عرب خوزستان و...)

(۱۳۰۴-۱۲۹۸)

مطالعه‌ای در نقش سیاسی عشایر بزرگ

جنوب ایران

دکتر جواد کاراندیش
ترجمهٔ محمد جواهرکلام

نسخه

سرشناسه	: کاراندیش، جواد
عنوان و نام پدیدآور	: پهلوی اول و مسئله عشایر (فارس، بختیاری، قشقایی، خمنسه، عرب خوزستان و...) (۱۲۹۸ - ۱۳۰۴): مطالعاتی در نقش سیاسی عشایر بزرگ جنوب ایران/ جواد کاراندیش؛ ترجمه محمد جواهرکلام.
مشخصات نشر	: تهران: نشر علم، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	: ۵۹۰ ص.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۲۲۴-۹۳۴-۳
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
پاداشت	: عنوان اصلی: State and tribes in Persia 1919 – 1925 عنوان اصلی: a case study on political role of the great tribes in Southern Persia, 2011
عنوان دیگر	: مطالعاتی در نقش سیاسی عشایر بزرگ جنوب ایران.
موضوع	: ایلات و عشایر -- ایران -- فعالیت‌های سیاسی -- تاریخ
موضوع	: Nomads -- Iran -- Political activity -- History
موضوع	: ایلات و عشایر -- ایران -- تاریخ
موضوع	: Nomads -- Iran -- History
موضوع	: ایلات و عشایر -- ایران -- جنبش‌ها و قیام‌ها
موضوع	: Nomads -- Iran -- *Protest movements
شناسه افزوده	: جواهرکلام، محمد،
رده بندی کنگره	: DSR ۷۰/ک ۲پ ۹ ۱۳۹۷
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۹۷
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۴۸۴۴۱۳

شعری

پهلوی اول و مسئله عشایر

دکتر جواد کاراندیش

ترجمه: محمد جواهرکلام

ویراستار: کامران پور صفر

چاپ اول: ۱۳۹۸

تیراژ: ۵۵۰ نسخه

لیتوگرافی: کوثر

چاپ: رامین

خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان شهدای ژاندارمری

بن بست گرانفر، پلاک ۴، تلفن ۶۶۴۱۲۳۵۸

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

شابک ۹۷۸-۹۶۴-۲۲۴-۹۳۴-۳

فهرست

۷	یادداشت مترجم .....
۹	بخش اول: پس‌زمینه کلی .....
۹	مقدمه .....
۴۲	فصل ۱ .....
۴۲	قبایل کوچی در ایران .....
۸۹	فصل ۲) ایران قاجار در تاریخ نو .....
۱۳۱	بخش دوم: مبارزه قدرت .....
۱۳۱	فصل ۳) ایلهای بزرگ در فارس، ۱۹۱۹-۱۹۲۰ .....
۱۵۵	فصل ۴) رویدادهای سیاسی فارس، ۱۹۲۱-۲۲ .....
۲۰۵	فصل ۵) خوزستان .....
۲۲۱	فصل ۶) بختیارها در ۱۹۱۹-۱۹۲۰ .....
۲۴۶	فصل ۷) بختیارها و اتحادیه جنوب .....
۲۹۵	بخش سوم: تمرکزگرایی .....
۲۹۵	فصل ۸) دولت مرکزی و جنوب .....
۳۴۱	فصل ۹) وزیر جنگ در جنوب .....
۳۸۹	فصل ۱۰) مسأله امنیت .....
۴۲۹	فصل ۱۱) جنوب میان دو پائیز ۱۹۲۳-۱۹۲۴ .....
۴۶۲	فصل ۱۲) قیام در جنوب .....
۵۲۸	فصل ۱۳) نتیجه .....
۵۵۷	منابع فارسی و عربی .....
	منابع لاتین .....
	فهرست اعلام .....

این کتاب ترجمه‌ای است از:

State and Tribes in Persia

1919-1925

A case study on

Political Role of the Great Tribes in

Southern Persia

By Javad Karandish (Dr. Phil.)

Freie Universität Berlin

Otto-Suhr-Institut für Politikwissenschaften

Fachbereich Politik-und Sozialwissenschaften

Berlin, Januar 2003; published 2011.

یادداشت مترجم

«پهلوی اول و مسئله عشایر» به حساسترین دوره تاریخ کشور می‌پردازد، و آن مسئله ایلات و عشایر در دوره ۱۲۹۸ تا ۱۳۰۴ شمسی (۱۹۱۹-۱۹۲۵) است. در این دوره که نقطه عطفی در تاریخ معاصر ایران شمرده می‌شود، «پهلوی اول» پس از طی مراحل چند بر اریکه قدرت سوار می‌شود و ضمن نخستین کارهایی که می‌کند، برچیدن ایلات و سران آن است، اما او سیاست خود را با توسل به قوه قهریه و استفاده از زور پیش می‌برد. دولت انگلستان نیز که در به کار آوردن او سهمی مؤثر دارد، در اواخر این دوره علناً به کمکش می‌شتابد. سیاست انگلیس در مورد عشایر دو قسمت دارد: در دوره ضعف دولت مرکزی، برای حفظ منافع خود در ایران، بر خانها و رهبران ایلات تکیه می‌کند، اما با قدرت گرفتن رضاخان، سیاستش را عوض می‌کند و تدریجاً رضاخان را مرکز ثقل خود قرار می‌دهد، زیرا برای حفظ منافع خود او را فرد مهمتری می‌داند. باری، روسیه و انگلیس بازیگران عمده‌ای هستند که رضاخان را در این کار یاری می‌دهند. عشایر و نحوه زندگی ایلی و عشایری در این دوره رنگی تراژیک به خود می‌گیرد. مسئله سرکوب عشایر با سیاستی مخرب پهلوی اول در واقع تا ۱۹۴۱ به طول می‌انجامد و طی آن فجایعی فراوان رخ می‌دهد. این مسئله اگرچه به ظاهر تا تاریخ اخیر طول می‌کشد، ولی از آنجا که با روشی خشن و مخرب انجام می‌گیرد، عواقب مخرب آن تا به امروز باقی است و گاه به گاه به صورتی خود را در زندگی اجتماعی ما نشان می‌دهد.

علی رغم تلاش نویسندگان و مترجمان کشور که آثار باارزشی ایلات و عشایر پدید آورده‌اند، ولی باید اعتراف کرد که این آثار در قیاس با سایر منابع چندان زیاد نیستند.^۱ با وجود این از آثار پایه‌ای که در این زمینه انجام گرفته به ویژه باید یاد کرد. یکی از این آثار مجموعه مقالاتی است که به همت «نشر آگاه» در تابستان ۱۳۶۳ تحت عنوان «ایلات و عشایر» در ۴۱۹ صفحه منتشر شد و جامع مقالاتی مهم در این زمینه است. دیگری آثاری است که به دست مترجم و نویسنده پرکار، کاوه بیات انجام گرفته‌اند. نویسنده این کتاب نیز در متن خود از

۱. ت. فیروزان، «درباره ترکیب و سازمان ایلات و عشایر ایران»، مجموعه کتاب آگاه (ایلات و عشایر) (تهران انتشارات آگاه، تابستان ۱۳۶۳)، ۷-۶۲.

منابع فراوانی یاد می‌کند.

رساله حاضر که در تاریخی متأخر نگارش یافته، در درجه نخست به قصد رفع کمبود منابع در این زمینه ترجمه شده است. یادآوری باید کرد که هر چه در این زمینه، با اتکا به اسناد و مدارک، تألیف یا ترجمه شود، به غنی کردن مطالعات مربوط به ایلات و عشایر ایران کمک می‌کند و باعث گسترش دامنه مطالعات می‌شود. همین مقدار که کتابی در این زمینه تألیف یا ترجمه شود باید آن را به فال نیک گرفت و به استقبال آن رفت. زیرا در زمینه ایلات و عشایر نادانسته‌های ما بیش از دانسته‌هاست.

صد البته این کتاب نیز خالی از خلل و نقصان نیست، به ویژه که در خارج تألیف شده و مؤلف محترم به بسیاری از منابع فارسی دسترسی نداشته است.

مشکلی که در مورد ایلات و عشایر بیشتر از همه، به ویژه در مورد عشایر عرب خوزستان (در پایان کتاب) به چشم می‌خورد، و در ترجمه آثار مربوط در این زمینه از زبانهای خارجی خود را نشان می‌دهد، نایکسانی در ضبط نام عشایر است. مشکلی که امید است تاریخ‌دانان محلی بتوانند آن را حل کنند.

منابع عربی موجود که بتوان با آنها این نامها را کنترل کرد، به ترتیب قدمت یکی فرهنگی است چهار جلدی اثر عباس العزّاوی، و دیگری کتاب پنج جلدی اثر علی نعمة الحلّو، هر دو از نویسندگان و محققان عراق. کتاب عزّاوی در میان منابع موجود در این زمینه از دیرباز به عنوان «مرجع» معروف است. ورنر کسکل پژوهشگر آلمانی (۱۸۹۶-۱۹۷۰)، نیز کتابی چهار جلدی به آلمانی دارد با عنوان «بدو Beduinen» (۱۹۳۹-۱۹۶۸) که به عربی ترجمه شده و جلد چهارم آن (لندن، ۲۰۰۴) به خوزستان (عربستان) و فهرستهای کتاب اختصاص دارد.

مترجم سخن خود را با سپاس از جناب کامران پورصفر که اطلاعات عظیمی در این باره دارند و ویرایش این کتاب را تقبل کردند، به پایان می‌برد.